

ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИКИ НА ПОЗНАЧЕННЯ НАЗВ ХВОРОБ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ XVIII СТ. (НА МАТЕРІАЛІ ЛІКАРСЬКОГО ПОРАДНИКА)

Поліна Чевердак

Криворізький державний педагогічний університет

Чевердак П. Особливості лексики на позначення назв хвороб в українській мові XVIII ст. (на матеріалі лікарського poradnika). У статті досліджено терміни, що позначають назви хвороб у медичній лексиці української мови XVIII ст., подано аналіз специфіки номінації найпоширеніших захворювань.

Ключові слова: українська мова, лексика, назви хвороб, термінологія, медицина.

Формування терміносистеми окремої галузі залежить від змін, яких зазнає мова в процесі свого розвитку та від досягнень кожної конкретної науки на певному етапі історії народу-носія мови. Виникнення медичної термінології пов'язане з необхідністю відшуковувати способи подолання певних хвороб, з якими зустрічались люди.

Сучасна українська наукова медична термінологія пройшла досить довгий і складний шлях розвитку – від термінологізації спільнослов'янських і давньоруських загальнонавживаних слів, прямого запозичення лексичних одиниць з інших мов до вироблення власних словотворчих моделей з використанням як національних, так і інтернаціональних терміноелементів [4, с. 17].

Перші систематизовані рецепти та настанови щодо лікування захворювань різного типу подано у рукописних травниках та poradниках. «Лікарські та господарські poradniki XVIII ст.», які надрукував В. А. Передрієнко є одним з прикладів джерел вивчення медичної термінології, зокрема й назв хвороб.

При вивченні назв хвороб було визначено такі особливості цієї групи лексики:

1. Відображено результати першої палаталізації («На тече́ніє крови з носа» [3, с. 27]).
2. Відсутній перехід *o* в *i* у закритому складі («слабо́сти ногъ» [3, с. 67]).
3. Використано поряд з повноголосними формами не повноголосні («коро́ста», «кро(с)ти»).
4. Наявне паралельне вживання літер *l* та *л* («На бо́л голови...» [3, с. 20], «На бо́ль голови частой» [3, с. 55]).
5. Простежується паралельне вживання *ы* та *и* («жыли» та «жили»).
6. Спостерігаємо використання назви хвороби («ікавка») без протетичного *г*, притаманного сучасному аналогу («гикавка»).

пов'язана з Францією, звідки, за уявленнями людей, була принесена хвороба.

V. Назва утворена завдяки звуконаслідуванню («кашель», «ікавка»).

Отже, медична термінологія, представлена у poradнику «Лікарства описаніє, которимы бє(з) мє(ди)ка в дому всякь поратоватся можеть», є неоднорідною за своїм складом. Текст насичений запозиченнями з латини, грецької, словацької, польської мов. Засвоєння іншомовних медичних назв відбувалось шляхом зміни їх графічного і звукового складу, завдяки певної адаптації запозичень до норм української мови. Наприклад, запозичені терміни у poradнику написано кирилицею.

Особливістю назв хвороб XVIII ст. є те, що деякі терміни залишились незмінними й сьогодні («шалєнство», «кашєль», «лишай»). Але більшість термінів, представлених у poradнику, суттєво відрізняються від сучасних аналогів, мають свої фонетичні та граматичні особливості.

Література

1. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь / И. Х. Дворецкий. – М. : Русский язык, 1976. – 1096 с.
2. Етимологічний словник української мови в 7 т. / Редкол. : О. С. Мельничук та ін. – К. : Наук. думка, 1982–2006.
3. Лікарські та господарські poradники XVIII ст. / Підгот. до вид. Передрієнко В. А. – К. : Наукова думка, 1984. – С.17–91.
4. Литвиненко Н. П. Українська медична термінологія у фаховій мові лікаря: [нав. посібник] / Н. П. Литвиненко, Н. В. Місник – К. : Книга плюс, 2001. – 176 с.

ПРІЗВИЩА В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ, ЩО ПОЗНАЧАЮТЬ НАЗВИ ПРОФЕСІЙ

Ганна Дробовська

Маріупольський державний університет

Дробовська Г. С. Прізвища в німецькій мові, що позначають назви професій. У статті висвітлено питання формування прізвищ у німецькій мові та надається характеристика онімів, які позначають професії. Д виділені основні групи, центром яких є відповідна лексема.

Ключові слова: лексема, антропонімічна одиниця, деривація, словотвір, словотвірна морфема, композит.

У науці про мову існує спеціальний розділ, цілий напрям лінгвістичних досліджень, присвячений іменам, назвам, найменуванням – ономастика. Історії виникнення прізвищ у німецькій мові присвячено багато монографій, статей, публікацій. Людина має ім'я, прізвище, може мати прізвисько, псевдонім. Цей розділ онімів називається антропоніміка